

فصلنامه تحقیقات بازاریابی نوین علمی - پژوهشی
ویژه نامه چهارمین همایش ملی مدیریت و کارآفرینی
دانشگاه پیام نور مرکز خوانسار
۱۶ و ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۴

بررسی رابطه بین هوش معنوی و هیجان در دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز

مسعود ساعی

دانشجوی دکتری رشته مدیریت بازرگانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کیش، کیش، ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین هوش معنوی و هیجان در دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز بود. بدین منظور، ۴۰ نفر (۲۰ دختر و ۲۰ پسر) از دانشجویان دانشگاه به عنوان نمونه آماری به طور تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش حاضر پرسشنامه هوش معنوی و پرسشنامه هیجان بودند که در اختیار آزمودنی‌های پژوهش قرار گرفت. توضیحات لازم در مورد سؤالات و نحوه پاسخ دهی به این پرسشنامه‌ها در هنگام توزیع آن‌ها به آزمودنی‌ها ارائه شد. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از نرم افزار آماری Spss 16 و آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده و سطح معنی‌داری ($P < 0/05$) در نظر گرفته شد. نتایج تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات نشان داد که بین هیچ کدام از مؤلفه‌های هوش معنوی (عامل تفکر انتقادی وجودی، عامل تولید معنی شخصی، عامل آگاهی، عامل توسعه حالت آگاهی) با هیجان رابطه معنی‌داری وجود ندارد. در ضمن رابطه بین هیجان با هوش معنوی منفی و غیرمعنی‌دار بود.

واژه‌های کلیدی: هوش، هوش معنوی، هیجان.

مقدمه

هوش معنوی با زندگی درونی ذهن و نفس^۱ و ارتباط آن با جهان رابطه دارد و ظرفیت فهم عمیق سؤالات وجودی و بینش نسبت به سطوح چندگانه هوشیاری را شامل می‌شود. آگاهی از نفس، به عنوان زمینه و بستر بودن یا نیروی زندگی تکاملی خلاق^۲ را در بر می‌گیرد. هوش معنوی به شکل هشیاری ظاهر می‌شود و به شکل آگاهی همیشه در حال رشد ماده، زندگی، بدن، ذهن، نفس و روح درمی‌آید؛ بنابراین هوش معنوی چیزی بیش از توانایی ذهنی فردی است و فرد را به ماورای فرد^۳ و به روح، مرتبط می‌کند. علاوه بر این، هوش معنوی فراتر از رشد روانشناختی متعارف است. بدین جهت خودآگاهی شامل آگاهی از رابطه با موجود متعالی، افراد دیگر، زمین و همه موجودات می‌شود (وگان، ۲۰۰۳).

آرام معتقد است هوش معنوی شامل حس معنا و داشتن مأموریت در زندگی، حس تقدس در زندگی، درک متعادل از ارزش ماده و معتقد به بهتر شدن دنیا می‌شود (آرام، ۲۰۰۵: ۱۵).

هر چند که پژوهش‌های زیادی در حیطه رشد و تحول هوش معنوی صورت نگرفته است و نیازمند پژوهش‌های تجربی - کیفی است، ولی می‌توان گفت که استعداد این هوش در افراد مختلف، متفاوت است و در اثر برخورد با محیط‌های غنی که سؤالات معنوی را بر می‌انگیزاند، به تدریج تحول یافته و شکل می‌گیرد. به نظر می‌رسد سن و جنسیت نیز در هوش معنوی اثرگذار باشند. یونگ معتقد است که در بسیاری از افراد پس از ۳۵ سالگی تغییرات عمده‌ای در ناخودآگاه صورت می‌گیرد که ممکن است در روند معنویت و هوش

معنوی تأثیرگذار باشند. همچنین بعضی از پژوهشگران، از جمله یونگ، معتقدند که در زنان این تحول متفاوت از مردان صورت می‌گیرد.

براساس تعریف هوش معنویت ممکن است امری شناختی - انگیزشی باشد که مجموعه‌ای از مهارت‌های سازگاری و منابعی را که حل مساله و دستیابی به هدف را تسهیل می‌کنند معرفی می‌نماید (سیسک^۴، ۲۰۰۲؛ ولمن^۵، ۲۰۰۱). هوش معنوی انجام سازگارانه و کاربردی موارد یادشده در موقعیت‌های خاص و زندگی روزمره است (نازل، ۲۰۰۴).

از طرف دیگر، هیجان در زندگی روزمره به وفور دیده می‌شود و همه افراد به دفعات متعدد تحت تأثیر هیجان قرار می‌گیرند و آن را تجربه می‌کنند و وقتی که کسی دچار هیجان شده وارد محیط درس یا دانشگاه می‌شود معمولاً همه دوستان و هم کلاسی‌ها متوجه می‌شوند و در تعامل با دیگران هیجان فرد به آن‌ها سرایت می‌کند.

امروزه هیجان به عنوان مهم‌ترین فاکتور در جوامع است که باعث به وجود آمدن امراض جسمی و اختلال‌های روانی در رفتارهای افراد مختلف است. هیجان در زندگی انسان‌ها به شیوه‌های متفاوتی بروز می‌کند، پرخاشگری ناگهان در پاسخ به یک سؤال ساده لوحانه، سر درد شدید در پایان یک روزگاری سخت، بروز عصبانیت برای همین میزان تحمل دانشجویان به هیجان نسبت به فاکتورهای شخصیت و محیط متفاوت است و آن‌ها در دوران تحصیل هیجان را تجربه می‌کنند. گروهی از روانشناسان رفتاری هیجان را بیماری شایع قرن نامگذاری کرده‌اند در حالی که در عصر حاضر که در آن هستیم عصر هیجان و فشارهای

این تمایز فاصله میان دانش عملی و دانش نظری را مطرح می‌کند. لذا نباید داشتن دانش وسیع در مورد مسائل معنوی و تمرین‌های آن‌ها را هم‌ردیف دستیابی به هوش معنوی از طریق عبادت و تعمق برای حل مسائل اخلاقی دانست؛ هر چند می‌توان گفت برای بهره‌مندی مؤثر از معنویت، داشتن توأمان دانش نظری و عملی لازم است.

هر چند که پژوهش‌های زیادی در حیطه رشد و تحول هوش معنوی صورت نگرفته است و نیازمند پژوهش‌های تجربی - کیفی است، ولی می‌توان گفت که استعداد این هوش در افراد مختلف، متفاوت است و در اثر برخورد با محیط‌های غنی که سؤالات معنوی را بر می‌انگیزاند، به تدریج تحول یافته و شکل می‌گیرد. به نظر می‌رسد سن و جنسیت نیز در هوش معنوی اثرگذار باشند. یونگ معتقد است که در بسیاری از افراد پس از ۳۵ سالگی تغییرات عمده‌ای در ناخودآگاه صورت می‌گیرد که ممکن است در روند معنویت و هوش معنوی تأثیرگذار باشند. همچنین بعضی از پژوهشگران، از جمله یونگ، معتقدند که در زنان این تحول متفاوت از مردان صورت می‌گیرد.

براساس تعریف هوش معنویت ممکن است امری شناختی - انگیزشی باشد که مجموعه‌ای از مهارت‌های سازگاری و منابعی را که حل مساله و دستیابی به هدف را تسهیل می‌کنند معرفی می‌نماید (سیسک^۲، ۲۰۰۲؛ ولمن^۳، ۲۰۰۱). هوش معنوی انجام سازگارانه و کاربردی موارد یادشده در موقعیت‌های خاص و زندگی روزمره است (نازل، ۲۰۰۴).

به نظر می‌رسد هوش معنوی از روابط فیزیکی و شناختی فرد با محیط پیرامون خود فراتر رفته و وارد

روانی و عصبی است دوره‌ای که در آن انسان بیش از هر زمان دیگری در معرض عوامل وجود هیجان قرار گرفته و مسائل و مشکلات بی شماری از هر طرف آن‌ها را احاطه کرده است.

همانطور که در مباحث بالا مشاهده می‌شود، مطالعات بسیار اندکی در رابطه با هوش معنوی صورت پذیرفته است و کسب اطلاعات بیشتر در مورد جنبه‌های مختلف آن، حائز اهمیت است. از طرف دیگر تا کنون مطالعه‌ای در مورد رابطه میان هوش معنوی و هیجان صورت پذیرفته است. به همین دلیل، لزوم انجام پژوهش‌های هر چه بیشتر در این زمینه احساس می‌شود. لذا، با توجه به دامنه وسیع شیوع مساله هیجان و از طرف دیگر، عدم شناخت کافی هوش معنوی، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه میان هوش معنوی و هیجان در دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز انجام پذیرفت.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی

بین هوش معنوی و هیجان در دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی دار وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی

۱- بین هوش معنوی و هیجان در دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی دار وجود دارد.

۲- بین هوش معنوی و هیجان در دانشجویان پسر دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی دار وجود دارد.

مبانی نظری پژوهش

مفهوم هوش معنوی

ادواردز^۱ معتقد است داشتن هوش معنوی بالا با داشتن اطلاعاتی در مورد هوش معنوی متفاوت است.

2 Sisk

3 Wolman

1 Edwards

روانی مردم سهیم هستیم؟» را در ذهن ایجاد می‌کند (ویگلزورث^۴، ۲۰۰۴).

در واقع این هوش بیشتر مربوط به پرسیدن است تا پاسخ دادن، بدین معنا که فرد سؤالات بیشتری را در مورد خود و زندگی و جهان پیرامون خود مطرح می‌کند (مک مولن^۵، ۲۰۰۳).

مفهوم هیجان

در سال ۱۹۳۶، پروفیسور هانس سلیه اهل مونتreal اولین رساله خود را در مورد واکنش دهنده منتشر ساخت، نامبرده در آوریل و در ۱۹۴۸ در مجموعه‌ای از کنفرانس‌هایش در کالج فرانسه و سپس در ژوئن ۱۹۵۰ در بیمارستان لانیک سن‌درم عمومی سازگاری (S.G.A) را با جنبه‌های بیوشیمیایی و مکانیسم‌های هورمونی‌اش بیان کرد (هیپوفیز غدد فوق کلیوی سینه قند کرشه که بسیاری از پژوهشگران پیش از او اختلال ارگانیک را به هنگام پاسخ به تهاجمات محیط خارج بیان کرده‌اند:

-نظر کاربو کلارینک مربوط به داستین، وی واکنشهای بافتی مربوط به واکنش‌های هشدار دهنده را در دستگاه لنفوئید مشاهده کرد:

نظریه راسل داپیگز آماس منسوج نرم، در سال ۱۹۳۲ کانن «ترشح سریع آدرنالین را به عنوان پاسخ در برابر ترس و خشم» متذکر شود.

نامبرده در کتاب خود با عنوان (فروتن) مکانیسم‌های متفاوتی را که سبب ثبات میزان قند، پروتئین‌ها، مواد چربی، کلسیم، اکسیژن، حالت خنثی و درجه حرارت خون می‌شود تحلیل می‌کند. کانن تحلیل سیستماتیک پدیده‌های سازگاری را که برای حفظ

حیطه شهودی و متعالی دیدگاه فرد به زندگی خود می‌گردد. این دیدگاه شامل همه رویدادها و تجارب فرد می‌شود که تحت تأثیر یک نگاه کلی قرار گرفته‌اند. فرد می‌تواند از این هوش برای چارچوب‌دهی و تفسیر مجدد تجارب خود بهره‌گیرد. این فرایند قادر است از لحاظ پدیدارشناختی به رویدادها و تجارب فرد معنا و ارزش شخصی بیشتری بدهد. (نازل، ۲۰۰۴)

هوش معنوی با زندگی درونی ذهن و نفس^۱ و ارتباط آن با جهان رابطه دارد و ظرفیت فهم عمیق سؤالات وجودی و بینش نسبت به سطوح چندگانه هوشیاری را شامل می‌شود. آگاهی از نفس، به عنوان زمینه و بستر بودن یا نیروی زندگی تکاملی خلاق^۲ را در بر می‌گیرد. هوش معنوی به شکل هشیری ظاهر می‌شود و به شکل آگاهی همیشه در حال رشد ماده، زندگی، بدن، ذهن، نفس و روح درمی‌آید؛ بنابراین هوش معنوی چیزی بیش از توانایی ذهنی فردی است و فرد را به ماورای فرد^۳ و به روح، مرتبط می‌کند. علاوه بر این، هوش معنوی فراتر از رشد روانشناختی متعارف است. بدین جهت خودآگاهی شامل آگاهی از رابطه با موجود متعالی، افراد دیگر، زمین و همه موجودات می‌شود (وگان، ۲۰۰۳).

آرام معتقد است هوش معنوی شامل حس معنا و داشتن مأموریت در زندگی، حس تقدس در زندگی، درک متعادل از ارزش ماده و معتقد به بهتر شدن دنیا می‌شود. (آرام، ۲۰۰۵: ۱۵)

هوش معنوی برای حل مشکلات و مسائل مربوط به معنای زندگی و ارزش‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد و سؤال‌هایی همانند «آیا شغل من باعث تکامل من در زندگی می‌شود؟» و «آیا من در شادی و آرامش

است. لازم بذکر است این پژوهش از نظر هدف، از نوع کاربردی و از منظر گردآوری داده، روشی علی - مقایسه‌ای محسوب می‌شود؛ و روش گردآوری اطلاعات نیز میدانی است. از نظر هدف می‌توان روش پژوهش را به روش‌های: تاریخی، توصیفی و تجربی تقسیم بندی کرد همچنین پژوهش را از لحاظ ماهیت و روش به سه دسته کلی: بنیادی، نظری و کاربردی تقسیم بندی می‌کنند.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز است که تعداد آن‌ها ۱۳۵۰ نفر است. قلمرو زمانی پژوهش در سال ۹۱-۹۰ است.

نمونه آماری و روش نمونه گیری

نمونه آماری شامل در پژوهش حاضر شامل ۴۰ نفر (۲۰ دختر و ۲۰ پسر) است که به طور تصادفی ساده انتخاب شده‌اند.

روش تصادفی ساده روشی از نمونه گیری است که در آن تمام اعضای جامعه شانس مساوی برای انتخاب شدن را دارند.

معرفی ابزارهای جمع آوری اطلاعات

ابزار جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر عبارتند از: پرسشنامه‌های هیجان لازاروس و پرسشنامه هوش معنوی.

پرسشنامه هوش معنوی توسط کینگ king در سال ۲۰۰۸ طراحی شده است که ۲۴ سؤال دارد و بصورت ۵ گزینه‌ای (لیکرت) است. با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی در یک نمونه ۶۱۹ نفری از دانشجویان دانشگاه ترنت کانادا در سال ۲۰۰۷ آلفای کرونباخ

حیات در برخی شرایط ضروری هستند، بنیان نهاد، با این همه سلیه تاکید می‌کند کانن هرگز نقش هیپوفیز یا قشر غدد فوق کلیوی را به منظور بررسی واکنش‌های غیر اختصاصی سازگاری در مقابل هرگونه تقاشای محیطی و نیز جدا کردن سندرومی که در برابر اثرات مختلف آن یکسان است، مورد مطالعه قرار نداده است. پی. ای. روکس والکساندر - جی پرسین در انستیتو پاستور خاطر نشان ساختند که در کوچکچه هندی مبتلا دیفتری غدد فوق کلیوی غالباً متورم و دچار خونریزی است، ولی کاوش‌های آن از حد این یافته فراتر نرفت (کوپر، ۱۳۷۳: ۴۰)

این پژوهشگراندر مجموع هیجان را دست کم در برخی از جنبه‌های آن، احساس کردند و با آن‌ها را به اثبات رساندند. یک فرانسوی به نام رئیس در سال ۱۹۴۳، پدیده‌های است، ولی کاوش‌های آن از حد این یافته‌ها فراتر نرفت. این پژوهشگران در مجموع هیجان را، دست کم در برخی از جنبه‌های آن، احساس کردند و یا آن‌ها را به اثبات رساندند. یک فرانسوی به نام رئیس در سال ۱۹۳۴، پدیده‌های واکنشی غیر اختصاصی را، با عنوان سندرم تحریک شرح داده است که البته با تغییری متفاوت به توضیحات سیله بسیار نزدیک است. اکتشاف‌های مهم، غالباً تصادفی می‌افتد، به شرطی که برای دریافت قوانین پوشیده و بسدت آوردن حقیقت، قضایای القا کننده با ذهن تصمیم دهنده تلاقی کند (پیرلو، ۱۳۷۱: ۲۸ و ۲۹)

روش پژوهش

روش‌های متعددی برای پژوهش بکار برده می‌شود و معمولاً پژوهشگران در خصوص تعریف مشخص از انواع روش‌های پژوهش، اتفاق نظر نداشته و بر این اساس تقسیم بندی‌های متفاوتی از آن به عمل آمده

لیکرت بین ۰ تا ۳ است (دامنه نمره هر حیطه بین صفر تا ۲۱).

تجزیه و تحلیل آماری

برای تجزیه و تحلیل اماری داده‌های پژوهش در قسمت آمار توصیفی از مقایسه مستقیم میانگین و انحراف استاندارد و در قسمت آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. سطح معناداری آزمون ($P \leq 0/05$) در نظر گرفته شد.

فرضیه اول: بین عامل تفکر انتقادی وجودی و

هیجان دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی دار وجود دارد.

برای آزمون فرضیه اول از آزمون ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری ($P \leq 0/05$) استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۴-۲ ارایه شده است.

۹۵٪ و پایایی از طریق تنصیف ۸۴٪ به دست آمد. در یک مطالعه دیگر با استفاده از روش تحلیل عاملی تاییدی آلفای کرونباخ ۹۲٪ و آلفای استاندارد شده نیز ۹۲٪ به دست آمده است. در مطالعه رقیبی و همکاران (Raghibi et al, 2010) ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۸۹٪، ضریب اعتبار پرسشنامه هوش معنوی از طریق بازآزمایی در یک نمونه ۷۰ نفری به فاصله زمانی ۲ هفته ۶۷٪ محاسبه شد.

پرسشنامه خودشناسی هیجان، اضطراب و افسردگی (DASS-21)

پرسشنامه DASS-21 ابزار خودسنجی افسردگی، اضطراب و هیجان است. این پرسشنامه شامل ۲۱ سؤال و سه بخش مساوی (۷ سؤالی) راجع به هر یک از شاخصهای مورد بررسی است. روایی و پایایی این پرسشنامه توسط صاحبی، عاقبتی، مرادپناه و همکاران تأیید شده است. هر یک از سؤالات دارای مقیاس

جدول ۱- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون در مورد رابطه بین عامل تفکر انتقادی وجودی و هیجان دانشجویان

هیجان		متغیر وابسته	متغیر مستقل
-۰/۲۰۸	ضریب همبستگی	عامل تفکر انتقادی وجودی	
۰/۱۹۷	سطح معنی داری		
۴۰	درجه آزادی		

وجود دارد. برای آزمون فرضیه دوم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری ($P \leq 0/05$) استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۴-۲ ارایه شده است.

با توجه به نتایج جدول ۱ مشاهده می‌شود که بین عامل تفکر انتقادی وجودی و هیجان دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی داری وجود ندارد ($sig = 0/197$)؛ بنابراین فرضیه اول پژوهش رد می‌شود.

فرضیه دوم: بین عامل تولید معنی شخصی و

هیجان دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی دار

جدول ۲- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون در مورد رابطه بین عامل تولید معنی شخصی و هیجان دانشجویان

هیجان		متغیر وابسته	متغیر مستقل
-۰/۱۷۴	ضریب همبستگی	عامل تولید معنی شخصی	
۰/۲۸۳	سطح معنی داری		
۴۰	درجه آزادی		

برای آزمون فرضیه سوم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری ($P \leq 0/05$) استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۳-۴ ارائه شده است.

با توجه به نتایج جدول ۲ مشاهده می شود که بین و هیجان دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی داری وجود ندارد ($sig = 0/283$)؛ بنابراین فرضیه دوم پژوهش رد می شود.

فرضیه سوم: بین عامل آگاهی و هیجان دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی دار وجود دارد.

جدول ۳- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون در مورد رابطه بین عامل آگاهی و هیجان دانشجویان

آگاهی اجتماعی		متغیر وابسته	متغیر مستقل
-۰/۲۵۲	ضریب همبستگی	آگاهی	
۰/۱۱۶	سطح معنی داری		
۴۰	درجه آزادی		

وجود دارد. برای آزمون فرضیه چهارم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری ($P \leq 0/05$) استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۴-۴ ارائه شده است.

با توجه به نتایج جدول ۳ مشاهده می شود که بین کارآفرینی و آگاهی اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی داری وجود ندارد ($sig = 0/116$)؛ بنابراین فرضیه سوم پژوهش رد می شود.

فرضیه چهارم: بین عامل توسعه حالت آگاهی و هیجان دانشجویان دانشگاه پیام نور نطنز رابطه معنی دار

جدول ۴- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون در مورد رابطه بین عامل توسعه حالت آگاهی و هیجان دانشجویان

هیجان		متغیر وابسته	متغیر مستقل
-۰/۱۹۵	ضریب همبستگی	عامل توسعه حالت آگاهی	
۰/۲۲۹	سطح معنی داری		
۴۰	درجه آزادی		

می‌تواند به راحتی به چون و چرا در مسائل مختلف پردازد و به عبارت دیگر تفکر انتقادی داشته باشد (رحیمی نژاد، ۱۳۷۹). به نظر می‌آید که اگر فردی دارای این خصوصیات و فاکتورها باشد، با سهولت بیشتری می‌تواند به مقابله با مشکلات احتمالی پردازد و از میزان هیجان کمتری برخوردار باشد. از نتایج این پژوهش می‌توان چنین استنباط نمود که هوش معنوی هر چند رابطه معکوسی با هیجان دارد، اما این رابطه معنی دار نیست و باید قبل از توجه به هوش معنوی، به منظور کنترل سطح هیجان دانشجویان باید به فاکتورهای دیگری از قبیل اعتماد به نفس، سلامت روانی، تیپ‌های شخصیتی و... توجه گردد. از طرف دیگر، با توجه به اهمیت کنترل سطح هیجان در موفقیت، لزوم انجام پژوهش‌های دیگر در زمینه رابطه هیجان با این فاکتورها احساس می‌شود.

منابع

۱- اکبری، مجید؛ نجات، امیر حسین؛ دستورانی، سید مهدی؛ روحانی، آرمیتا. (۱۳۹۰) بررسی میزان هیجان دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد و عوامل مرتبط با آن در سال تحصیلی ۸۷-۸۸. مجله دانشکده دندانپزشکی مشهد؛ ۳۵(۳): ۱۴۷-۱۵۸.

با توجه به نتایج جدول ۴ مشاهده می‌شود که بین کارآفرینی و مدیریت روابط دانشجویان دانشگاه پیام نور نظیر رابطه معنی داری وجود دارد ($\text{sig} = ۰/۲۲۹$)؛ بنابراین فرضیه چهارم پژوهش تأیید می‌شود.

نتیجه گیری

نتایج تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات بدست آمده از پژوهش نشان داد که بین عامل تفکر انتقادی وجودی و هیجان دانشجویان دانشگاه پیام نور نظیر رابطه معنی داری وجود ندارد. نتایج این یافته تا حدودی با نتایج پژوهش معلمی و همکاران (۱۳۸۹) متناقض است. معلمی و همکاران (۱۳۸۹) در یک مطالعه به مقایسه هوش معنوی و سلامت روان در افراد معتاد و غیر معتاد پرداختند. یافته‌ها نشان داد بین نمره‌های هوش معنوی و سلامت روان معتادان و غیر معتادان تفاوت معناداری وجود دارد به طوری که معتادان به مواد مخدر از هوش معنوی و سلامت روانی پایین‌تری نسبت به گروه عادی برخوردار بودند. همچنین در هر دو گروه بین هوش معنوی و سلامت روان همبستگی معنادار مشاهده شد. عامل تفکر انتقادی، نوعی رابطه متقابل فرض کرد. به این معنا که وقتی فرد بدون چون و چرا، مفهوم یا عملی را نمی‌پذیرد و برای او سؤال ایجاد می‌شود، بسیار راحت تر و بهتر می‌تواند مسیرهای جدید و خلاق را جست و جو کند و نیز کسی که تفکر خلاق دارد

- ۱۱- قاسم زاده، فرید. (۱۳۷۶) هیجان و ریشه یابی عوامل ایجاد کننده و راه‌های مقابله با آن. انتشارات پزشکی.
- ۱۲- فرامرزی، سالار، بررسی رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی دانشجویان، روان‌شناسی و علوم تربیتی، مطالعات اسلام و روان‌شناسی، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، ۵.
- ۱۳- کوپر. کاری. آل. (۱۳۷۳). فشار روانی، راه‌های شناخت و مقابله، ترجمه: مهدی قراچه داغی و ناهید شریعت زاده. تهران: انتشارات رشد.
- ۱۴- گلمرادی پيله رود، رویا؛ نقی‌زاده باقی، عباس؛ احدی عالی، سیمین. (۱۳۸۷). بررسی عوامل هیجان‌زا و رابطه آن با سلامت عمومی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. در: اولین همایش علمی پژوهشی دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، ۱۰-۹ شهریور ۱۳۸۷، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل.
- ۱۵- محمدزاده، حسن؛ کزازی هاجر، جواهری؛ کامل، عابدین. (۱۳۸۸). بررسی منابع هیجان، ارزیابی و مقابله با آن در بین نیروهای پلیس، توسعه انسانی پلیس آذر و دی ۱۳۸۸؛ ۶ (۲۶): ۴۱-۵۵.
- ۱۶- معلمی، صدیقه؛ رقیبی، مهوش؛ سالاری درگی، زهره. (۱۳۸۹). مقایسه هوش معنوی و سلامت روان در افراد معتاد و غیر معتاد، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، ۱۸، ۳، ویژه نامه همایش رفتارهای پرخطر، ۲۳۵-۲۴۲.
- ۱۷- Lazarus, R. S., Folkman, S. (1984). Stress, Appraisal, and Coping. New York: Springer.
- ۱۸- Lazarus, R. S., Folkman, S. (1987). Transactional theory and research on emotions and coping. Eur. J. Personality 1: 141-6.
- ۲- الوانی، سید مهدی. (۱۳۷۱). فشارهای عصبی در سازمان و راه‌های مقابله با آن. مدیریت عمومی (چاپ پنجم)، تهران: نشر نی.
- ۳- بلورچی، پروین. (۱۳۶۷). فشار روانی، مؤلف شفر مارتین، انتشارات درخشش.
- ۴- پورقانع، پرنده؛ شریف‌آذر، ابراهیم؛ زائر ثابت، فاطمه؛ خورسندی، میترا. (۱۳۸۹). بررسی ارتباط اعتقادات مذهبی و میزان هیجان دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی زینب (س) شرق گیلان در سال ۸۷-۸۶، فصلنامه دانشکده‌های پرستاری و مامایی استان گیلان، ۷، ۳.
- ۵- پیرلو و هنری لو، (۱۳۷۱)، هیجان دائمی، ترجمه: عباس قریب، نشر درخشش.
- ۶- دادستان، پریخ. (۱۳۷۷). تیدگی یا هیجان (استورا) انتشارات رش.
- ۷- رجب پور، محمد رضا. (۱۳۷۹). علل فشارهای روانی، انتشارات کومش.
- ۸- رحیمی‌نژاد، عباس. (۱۳۷۹). بررسی تحولی هویت و رابطه آن با حرمت خود و حالت اضطراب در دانشجویان کارشناسی، رساله دکتری روان‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
- ۹- مرضیه، علایی. (۱۳۸۲). بررسی عوامل هیجان‌زا در بین مدیران دوره‌های تحصیلی مدارس آموزش و پرورش استان ایلام ۱۳۸۱، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام پاییز و زمستان ۱۳۸۲؛ ۱۱ (۴۱-۴۰)، ۲۰-۲۵.
- ۱۰- علیزاده، توران؛ فراهانی، محمد نقی؛ مهرناز، شهرآرای؛ عزیزادگان، شهرزاد. (۱۳۸۴). رابطه بین عزت نفس و منبع کنترل با هیجان ناباروری زنان و مردان نابارور، فصلنامه پزشکی باروری و ناباروری، ۲ (۶): ۲۲-۴۱.

- 25- Santos, E, Severo. (2006). Spiritual intelligence; What is spiritual intelligence? How it benefits a person?, www. Skopun. Files. Wordpress.com.
- 26- Sisk, D. A (2002). "Spiritual intelligence: The tenth intelligence that integrates all other intelligences". Gifted Education International, 16 (3), 208-212.
- 27- Wigglesworth, C. (2004), spiritual intelligences and why it matters, the innerwords messenger: A newsletter to spark the Inner rourney, Retrived from internet: www.Conciouspursuit.com.
- 28- Woolman,R. R, (2001). Thinking with your soul: Spiritual intelligence and why it matters, New York, Harmony.
- 29- zohar, D. & Marshall, I., (2000), SQ- Spiritual intelligence, the ultimate intelligence. London: Bloombury.
- 19- -Mandler, O. (1984). Mind and Body: Psychology of Emotion and Stress. New York: Nortto.
- 20- McMullen, B., (2003), Spiritual intelligence; www. Studentbmj.com.
- 21- Nasel. DD, (2004). "Spiritual orientation in relation to spiritual intelligence: A consideration of traditional cheristianity and new age", individualistic spirituality: unpublished thesis. Australia: The university of south Australia
- 22- Poloutzian, RF and Park, CL, (2005). Handbook of Psychology of Religion and Spirituality, Guilford Press, NY,.
- 23- Vaughan, F. (2003).What is spiritual intelligence? Journal of Humanistic Psychology, 42(2), 16-33.
- 24- Zohar, D., & Marshal,I. (2000). SQ: Connecting with our spiritual intelligence. New York: Bloomsbury.